

OPINII DOCTRINARE PRIVIND FORMELE VINOVĂȚIEI LA APLICAREA RĂSPUNDERII JURIDICE CIVILE

Tatiana IVANCOVA,
doctorandă

SUMMARY

In the following article, the author tried to explain the essence of some forms of the guilt as an important element of the institute of civil juridical responsibility, founding, first of all, on stipulations of the laws of the Republic of Moldova, still discussable problem because there are different opinions and regulations regarding it. The author makes a reference to literature of specialty, laws dedicated to guilt, its forms in Russia, Romania, and Republic of Moldova, under a historical and actual aspect, the author makes a number of conclusions, by means of which it is distinguished the essence, characteristic features, forms, necessity and peculiarities of the guilt as a condition of contractual civil juridical responsibility, different opinions of different authors which are or are not supported by the author. In the article there is also mentioned that at an international level there were undertaken the first attempts to create a unified regime of the term "guilt". The author refers just to the guilt in the framework of civil juridical contractual responsibility.

REZUMAT

Autorul a încercat să explice esența unor forme ale vinovăției în calitate de element important al institutului răspunderii juridice civile, bazându-se în primul rând pe reglementările din legislația Republicii Moldova, problemă discutabilă pînă în prezent, deoarece există opinii și reglementări diferite ale acesteia. Autorul face o analiză comparativă a literaturii de specialitate, a legislației dedicate formelor vinovăției din Rusia, România, Republica Moldova, sub aspect istoric și actual, în temeiul căreia ajunge la un șir de concluzii prin care se evidențiază esența, caracterele și necesitatea formelor vinovăției, opiniile diverse ale diferiților autori care sînt sau nu sînt susținute de autor. În articol se menționează că la nivel internațional au fost întreprinse primele încercări de creare a unui regim unificat al noțiunii și formelor de vinovăție. Autorul se referă doar la vinovăția din cadrul răspunderii juridice civile.

Actualitatea cercetării acestei teme este evidentă, ea reieșind nu numai din necesitatea care apare în legătură cu cauzarea de prejudicii prin diverse fapte ilicite ale diferitelor persoane fizice, juridice, lucruri, animale, dar și din utilizarea tot mai amplă în activitatea economică a contractelor care creează temelia relațiilor contractuale și realizarea scopului cu privire la profit al participanților la activitatea de antreprenariat, dar și din opiniile controversate care apar în literatura de specialitate. Este controversată și aplicarea formelor vinovăției civile în practică.

Studiind literatura de specialitate, legislația în vigoare (art. 602, 475, 1398-1420 Cod civil al Republicii Moldova), s-a observat că formele vinovăției din dreptul civil au servit drept temei de discuție prin care s-a stabilit că culpa

este însoțită de sau înlocuită prin mai multe cuvinte, și anume: culpă, vinovăție, greșeală, de aceea apare necesitatea unei unificări de ordin terminologic pentru răspunderea civilă. Să încercăm să stabilim care dintre ele este mai corectă.

În primul rând, să stabilim rolul, locul și definiția vinovăției ca o condiție a răspunderii civile. În literatura civilă de specialitate, vinovăția este definită ca *atitudinea psihică pe care autorul a avut-o la momentul săvîrșirii faptei ilicite sau, mai exact, la momentul imediat anterior săvîrșirii acesteia, față de faptă și urmările acesteia* [1, p. 176]. Autorii citați consideră că vinovăția are mai multe forme, principalele fiind *intenția* și *culpa*.

În art. 222 din Codul civil al Republicii Moldova se concretizează că persoana care nu și-a executat obligația sau a executat-o

necorespunzător poartă răspundere materială numai în caz de culpă (dol sau imprudență).

Dar ce este culpa? În literatura română de specialitate prin culpă, în sensul propriu-zis al acestui termen, se înțelege *săvîrșirea unei fapte ilicite, fără intenție, adică prin imprudență sau neglijență*. În toate aceste izvoare, latura subiectivă a răspunderii juridice este exprimată prin termenul de "vinovăție," noțiune care desemnează, deopotrivă, intenția și culpa propriu-zisă [2, p. 214].

Termenul de culpă nu poate cuprinde în conținutul său toate formele condiției subiective a răspunderii civile, de aceea în literatura de specialitate s-a propus înlocuirea lui cu termenul de "greșeală". În acest sens, s-a arătat că se preferă terminologia Codului civil – cu care sîntem de acord și noi – pentru a desemna generic atît

greșeala intenționată, adică dolul, viclenia sau intenția, cât și greșeala neintenționată, adică culpa [3, p. 105-110]. De altfel, anume în acest sens este expusă noțiunea de culpă și în art. 222 din Codul civil al Republicii Moldova.

Sînt discutabile aceste noțiuni și în literatură de specialitate a altor țări. În dreptul european s-au conturat două puncte de vedere sau concepții. În dreptul francez, marea majoritate a autorilor confundă noțiunea de culpă cu noțiunea de ilicit. În această concepție, ilicitul și imputabilitatea constituie două elemente ale greșelii. De aceea, greșeala sau culpa este definită ca fiind încălcarea unei obligații preexistente prin care se aduce atingere unui drept [4]. În legislația civilă germană și în Codul civil elvețian, fapta ilicită și greșeala sau culpa sînt două elemente distincte și inconfundabile, condiții de sine stătătoare ale răspunderii civile [5].

Culpa este definită ca fiind atitudinea psihică a autorului faptei ilicite și păgubitoare față de fapta respectivă și față de urmările acestei fapte [6, p. 170]. Din această definiție rezultă că, în ordine, culpa implică în primul rînd un element intelectual, și apoi unul volitiv. Elementul intelectual constă în reprezentarea în conștiința omului a semnificației sociale a faptei sale și în prevederea sau cel puțin în posibilitatea de prevedere a urmărilor acestei fapte. Pentru a fi răspunzătoare, persoana trebuie să fie în măsura de a-și da seama că faptele sale încalcă interese legitime, adică să aibă conștiința caracterului antisocial al conduitei sale. Elementul volitiv se concretizează în procesul psihic și de deliberare și luare a unei hotărîri cu privire la conduita sa. Procesul volitiv are două faze: deliberarea și decizia

sau hotărîrea. Răspunderea juridică civilă se va angaja numai dacă, dintre mai multe conduite, autorul faptei a ales-o pe cea antisocială, deși putea să se oprească la o altă conduită compatibilă cu interesele societății. Aceste două elemente ale culpei – factorul intelectual și cel volitiv – se află într-o strînsă unitate [7, p. 179]. Din cele menționate, observăm că nu se spune nimic despre elementul esențial al răspunderii juridice civile, și anume despre prejudiciu. Ar fi mai corect deci ca în definiție să se expună și atitudinea persoanei față de prejudiciu.

Studiind art. 603 din CC RM, am stabilit că culpa are două forme: culpa intenționată, sau dolul, și culpa neintenționată, sau imprudența, sau culpa propriu-zisă. Avînd în vedere că legislația civilă în vigoare nu definește aceste noțiuni, ne vom referi în continuare la literatura de specialitate.

Dolul are două forme: dolul *direct* și dolul *indirect*.

Dolul, ca intenție directă, are loc atunci cînd făptuitorul își dă seama de caracterul antisocial al faptei sale, prevede consecințele acestuia și dorește ca ele să se producă.

Dolul indirect, sau intenția indirectă, este atunci cînd făptuitorul își dă seama de caracterul antisocial al faptei sale, prevede consecințele acesteia și, cu toate că nu le urmărește, acceptă posibilitatea producerii lor.

Culpa este în formă de *imprudență* și *neglijență*. Imprudența are loc atunci cînd făptuitorul își dă seama de caracterul antisocial al faptei sale, prevede consecințele ei, pe care nu le acceptă, sperînd, în mod ușuratic, că ele nu se vor produce. Neglijența are loc atunci cînd făptuitorul nu își dă seama de caracterul antisocial al faptei și nu prevede consecințele acesteia,

deși trebuia și putea să le prevadă [8, p. 216-217].

Trebuie să accentuăm că distincția sus-menționată nu prezintă un deosebit interes, fiindcă răspunderea civilă are la bază principiul reparării integrale a prejudiciului, care reiese din art. 215, 475 Cod civil al Republicii Moldova, dar această distincție este necesară, deoarece în practica de zi cu zi și chiar în cea judiciară se confundă importanța vinovăției în dreptul civil cu specificul importanței ei în dreptul penal, mai ales în privința delictelor, și atunci este foarte greu de examinat unele acțiuni civile. Este importantă această distincție și în cazurile în care prejudiciul a fost cauzat prin fapta ilicită a două sau a mai multor persoane, cînd persoana a fost doar parțial asigurată de răspundere civilă etc.

Categoria culpei presupune mai multe concepte, printre care și acela că intenția ilicită este una dintre formele fundamentale ale vinovăției. Spre deosebire de intenție, care a preocupat mai mult doctrina penală, culpa a reținut și continuă să rețină în egală măsură atenția tuturor autorilor care cercetează diferite forme ale răspunderii juridice [9, p. 18].

Ca fenomen juridic, culpa este consacrată atît de Codul penal al Republicii Moldova (art. 18), cât și de Codul civil (art. 1398). În alte legislații, o definiție legală a culpei este rar întîlnită. De exemplu, din prevederile Codului penal al Republicii Moldova (art. 18) rezultă că imprudența poate fi definită ca o formă de vinovăție ce se caracterizează prin aceea că făptuitorul prevede rezultatul faptei sale, pe care însă nu-l acceptă, ci consideră fără temei că acesta nu se va produce sau nu prevede deloc rezultatul faptei, deși putea și trebuia să-l prevadă. Potrivit art.

1398 CC RM, delictul civil constă în fapta omului contrară legii și culpabilă, prin care se cauzează altuia un prejudiciu.

Cercetînd definiția legală a culpei dată în textele citate, constatăm că, în esență, conținutul acestui concept este identic în penal și în civil, adică: imprudența, neglijența, nesocotința etc.

Această constatare nu trebuie însă să ducă la concluzia că între culpa penală și cea civilă nu există careva diferențiere. Ele se deosebesc, înainte de toate, prin sfera lor. Așa cum precizează M.N. Costin, dacă în penal culpa există numai atunci cînd un rezultat infracțional se produce fără ca autorul faptului ilicit, care l-a generat, să fi intenționat acest lucru, în civil, prin noțiunea de culpă se desemnează în mod frecvent și noțiunea de intenție ilicită, făcîndu-se distincție între culpa neintenționată – culpa propriu-zisă – și culpa intenționată. Totodată, dacă în dreptul civil este considerată culpă chiar cea mai neînsemnată neglijență sau greșeală, care antrenează cauzarea unui prejudiciu, în dreptul penal, în schimb, pentru ca să existe culpă, e necesar ca neglijența, imprudența etc. să fi fost de așa natură, încît să producă consecințele negative incriminate prin lege.

După cum am menționat anterior, ca formă a vinovăției culpa se poate realiza prin mai multe modalități. De aceea, în doctrina juridică există mai multe opinii în ce privește conținutul acestora. Unii autori deosebesc două modalități principale: culpa cu prevedere și culpa simplă. Culpa cu prevedere include ușurința, temeritatea, imprudența; culpa simplă – greșeala, neglijența, neatenția, imprudența. Alții consideră că principalele modalități ale culpei sînt: imprudența, neglijența, inabilitatea sau nepri-

ceperea, neatenția. Culpa poate fi cu previziune (imprudența) și fără previziune (neglijența).

În doctrina rusă sînt studiate două modalități: imprudența (ușurința) și neglijența.

În lipsa unor precizări în textele de lege și a unui punct de vedere unitar în doctrina juridică asupra acestei probleme, considerăm că principalele modalități ale culpei sînt: imprudența (ușurința), neglijența și inabilitatea (nepriceperea).

a) Culpă prin *imprudență* (ușurință) este atunci cînd autorul faptei ilicite a prevăzut rezultatul posibil al faptei sale, nu a acceptat însă acest rezultat și nici nu l-a dorit, sperînd în mod ușuratic că el nu se va produce. Imprudența apare ca o lipsă de diligență; a fi imprudent înseamnă a fi lipsit de diligență pe care legea o pretinde din partea tuturor cărora li se adresează. În ce privește limitele diligenței, în doctrină se face deosebire între persoane obișnuite, nepregătite într-un domeniu de activitate, și profesioniști – cărora li se cere o diligență specială, un maximum de precauțiune, deoarece cunoștințele lor tehnice le permit să prevadă și să ia măsurile corespunzătoare, pentru a nu se produce rezultatul vătămător. Profesioniștilor li se poate imputa o imprudență atunci cînd nu se respectă regulile generale ale exercițiului profesiei sau ale specialității în care lucrează.

b) Culpă prin *neglijență*. Din definiția adoptată de lege pentru această modalitate a culpei rezultă următoarele condiții:

- făptuitorul să nu fi prevăzut rezultatul acțiunii sale:

- făptuitorul să fi avut obligația și posibilitatea de a prevedea, așa cum este cazul în care este uitat aragazul deschis, iar în urma unei

puternice emanații de gaze se produce o explozie soldată cu pierderi de vieți omenești și cu importante pagube materiale.

Aceste două forme ale culpei acționează în toate ramurile de drept, ele apărînd uneori sub forma inabilității (nepriceperei). Inabilitatea constă în aptitudinea de a exercita o activitate, o profesie în mod corect, care presupune cunoașterea unor reguli, principii, precum și o anumită abilitate profesională, o anumită stăpînire a acestor cunoștințe, pricepere în întrebuițarea unor mijloace adecvate activității sau specialității respective. Atunci cînd, ca urmare a inabilității, se produce un rezultat prejudiciabil, fapta este săvîrșită prin imprudență.

Nu este exonerat de răspundere și acela care nu s-a străduit să vadă sau să înțeleagă împrejurările, cînd în mod normal trebuia să le înțeleagă. El se află în culpă atunci cînd neînțelegerea unor împrejurări care au condus la săvîrșirea faptei ilicite se datorează lipsei de atenție din partea autorului.

În materia dreptului civil culpa desemnează, în general, vinovăția sub toate formele ei. Formele culpei civile sînt intenția (dolul), imprudența și neglijența. Se mai face distincție între *culpa prin comisiune* (culpa *in comittendo*), cum ar fi faptul de a lovi o persoană, și *culpa prin omisiune* (culpa *in omittendo*), cum ar fi cazul cînd chiriașul nu previne proprietarul de uzurparea bunurilor lui, închiriate de către un terț. De asemenea, se mai face deosebire între *culpa contractuală*, care se săvîrșește cu ocazia executării unui contract, și *culpa delictuală*, care constă dintr-o faptă ilicită ce cauzează altuia un prejudiciu, creînd astfel obligații. În *materie contractuală* culpa este prezumată; în *materie delict-*

tuală, sau *cvasidelictuală*, culpa nu se prezumă, ea trebuie dovedită de către persoana care pretinde că a suferit o pagubă.

Reieșind din prevederile **articolului 1398 din CC RM** care reglementează condițiile generale ale răspunderii delictuale, observăm că aceasta poate fi aplicată asupra celui care a acționat cu sau fără vinovăție. Astfel, p. 1 al articolului stabilește că cel care acționează față de altul în mod ilicit, cu vinovăție este obligat să repare prejudiciul patrimonial, iar în cazurile prevăzute de lege – și prejudiciul moral cauzat prin acțiune sau omisiune.

Art. 1398 pct. (2) din CC RM prevede că prejudiciul cauzat prin fapte licite sau fără vinovăție se repară numai în cazurile expres prevăzute de lege [10].

Așadar, potrivit regulii generale, răspunderea delictuală și cea contractuală se antrenează pentru cauzarea prejudiciului printr-o faptă vinovată. Răspunderea delictuală pentru prejudiciul cauzat întâmplător, adică fără vinovăție, se admite prin excepție în cazurile prevăzute expres de lege. Răspunderea civilă a Statului se angajează indiferent de vinovăția persoanelor cu funcții de răspundere din cadrul organelor de achetă și de judecată. Aceasta nicidecum nu înseamnă că condiția dată nu prezintă importanță pentru delictul în cauză. Vinovăția acestor persoane trebuie constatată, pentru aceasta este necesară înaintarea unei acțiuni de regres.

Spre deosebire de dreptul penal, dreptul civil nu definește vinovăția. Dispozițiile Codului civil al Republicii Moldova fac referire numai la formele vinovăției – intenția și imprudența. În doctrină se aduc mai multe definiții vinovăției. Astfel, savanții ruși definesc vi-

novăția ca fiind atitudinea psihică a persoanei față de fapta sa și față de consecințele acesteia, ori intenția sau imprudența persoanei care a săvârșit fapta ilicită și a prejudiciat altă persoană.

Savanții români în aceste cazuri utilizează noțiunea de culpă, care este definită diferit, dar esența este aceeași. Pentru corecta definire a vinovăției este esențial să observăm că vinovăția înseamnă o atitudine psihică față de fapta ilicită și urmările acesteia, însă o atitudine subiectiv negativă de ignorare a regulilor juridice instituite, considerate valabile și acceptate ca valoroase la un moment dat [11, p. 206].

Vinovăția poate fi de două feluri: vinovăția intenționată sau dolul și vinovăția neintenționată sau culpa. La rândul său, intenția este de două feluri: intenția directă și intenția indirectă. Imprudența este și ea de două feluri: încrederea în sine și neglijența. Distincția dintre aceste forme ale vinovăției nu prezintă, de regulă, interes pentru răspunderea delictuală, fiindcă răspunderea civilă are la bază prejudiciul, cu principiul reparării integrale a prejudiciului. Astfel, forma și gradul de vinovăție a autorului faptei ilicite influențează măsura reparației [12, p. 24-25]. Aceasta nicidecum nu înseamnă că gravitatea vinovăției nu prezintă nici un interes în materia răspunderii civile delictuale. Astfel, în cazul vinovăției comune a autorului prejudiciului și a persoanei vătămate, gradul de vinovăție al celor doi se i-a drept criteriu pentru stabilirea întinderii despăgubirilor datorate de autor [13].

Boilă L. R., în succintele analize critice asupra Proiectului noului Cod civil, a încercat să-și exprime poziția cu privire la viitoarea reglementare a instituției răspunde-

rii civile. A constatat, însă, faptul că legiuitorul român înțelege să păstreze fundamentul subiectiv al majorității ipotezelor răspunderii civile delictuale, în pofida noilor orientări doctrinare și jurisprudențiale contemporane, îndeosebi a celor europene. Contrar așteptărilor, viitoarea reglementare este, în unele situații, contradictorie, ambiguă și, uneori, mai puțin eficientă decât actuala reglementare. Nu putem decât să constatăm faptul că și noul Cod civil rămâne aproximativ pe aceleași coordonate privind fundamentarea subiectivă a răspunderii civile, ceea ce înseamnă că, în practica instanțelor judecătorești, vom păstra *culpa ca argument suprem al angajării obligației de despăgubire*. Semnalele doctrinei privind necesitatea adaptării textului legal noilor realități sociale și remodelarea conținutului culpei nu au fost, încă, suficient valorificate pentru perfecționarea reglementării legale. În această situație, în opinia noastră, victima va rămâne prejudiciată în procesul civil de cel puțin două ori: prin consecințele faptei ilicite pe care le-a suferit și prin inechitatea sistemului judiciar care o obligă să dovedească culpa persoanei responsabile pentru a obține despăgubirile civile solicitate [14, p. 442].

Fapta persoanei vătămate poate exclude integral sau parțial răspunderea civilă a autorului prejudiciului. Deși această regulă n-a căpătat o consfințire, de lege ferenda, credem că intenția persoanei vătămate duce la exonerarea totală de la răspundere civilă.

Potrivit articolului 1417 pct. (1) CC RM, prejudiciul cauzat din intenția persoanei vătămate nu se repară. Astfel, pct. (2) prevede că dacă culpa gravă a persoanei vătămate a contribuit la producerea prejudiciului sau la agravarea lui,

despăgubirea se reduce potrivit gradului de vinovăție a persoanei vătămate.

Pct. (3) din articolul citat stabilește că culpa gravă a persoanei vătămate nu constituie un temei de reducere a despăgubirii în cazurile prevăzute la art. 1405 și nici în cazurile în care prejudiciul a fost cauzat unui minor care nu a împlinit vârsta de 14 ani sau unei persoane lipsite de capacitate de exercițiu [15].

Conform acestui articol, autorul prejudiciului va fi eliberat integral sau parțial de răspundere în cazul în care persoana vătămată prin imprudența sa gravă a contribuit la producerea sau sporirea prejudiciului. În legătură cu acest fapt, se pune întrebarea ce trebuie să înțelegem prin imprudență gravă și prin ce se deosebește aceasta de imprudența ușoară. S-a afirmat că problema în cauză trebuie soluționată în fiecare caz în parte, reieșind din circumstanțele concrete ale cazului [12, p. 62]. Potrivit unei opinii, imprudența gravă a persoanei vătămate este ceea ce penaliștii numesc neîncredere, iar imprudența simplă este ceea ce în dreptul penal se numește neglijență [14, p. 38-39].

Considerăm că aceasta nu este valabil și pentru dreptul civil, deoarece acesta dispune de specificul său și de aceea apare necesitatea de a elabora un concept propriu. Încercând să facem delimitarea dintre imprudența gravă și cea ușoară, trebuie să folosim atât un criteriu obiectiv, adică să apelăm la împrejurările concrete ale cazului ce depind de calitățile autorului, cât și un criteriu subiectiv. Aplicând aceste criterii, putem afirma că în cazul imprudenței grave se încalcă cerințele obișnuite, elementare pe care nu le-ar fi încălcat nici cea mai mărginită persoană.

În cazul imprudenței ușoare, cauzarea prejudiciului ar putea fi evitată numai de către o persoană cu diligența cea mai înaltă. Reieșind din conținutul **articolului 1417 CC RM**, tragem concluzia că persoana vătămată poate fi lipsită integral de despăgubire în cazul în care, prin imprudența sa gravă, a contribuit la producerea prejudiciului. S-ar părea că această normă trebuie aplicată numai în ipoteza în care lipsește vinovăția autorului prejudiciului sau în cazul în care răspunderea este angajată fără vinovăție. În primul caz autorul prejudiciului este exonerat de la răspundere, probând nevinovăția sa potrivit art. 1417 CC RM, iar în al doilea caz legea art. 1417 (pct. 2 și pct. 3 CC RM) stabilește temeiuri speciale de eliberare de răspundere a autorului prejudiciului. Așa stînd lucrurile, credem că de lege ferenda, în ipoteza în care imprudența gravă a persoanei vătămate a concurat cu fapta vinovată a autorului prejudiciului, nu trebuie să aibă loc o exonerare de răspundere, ci o reducere a reparațiunii, în funcție de partea contributivă a părților, potrivit gradului de vinovăție a fiecăruia.

Articolul 1417 CC RM nu conține prevederi speciale pentru cazul în care persoana vătămată este minor care n-a împlinit 15 ani sau persoană incapabilă. Soluționînd această problemă, trebuie să reieșim din normele generale ale răspunderii civile. Aceasta înseamnă că atunci cînd persoana este lipsită de capacitate delictuală (minorii sub 15 ani și persoanele incapabile), fapta lor nu poate fi săvîrșită cu intenție sau din imprudență gravă, căci vinovăția, pentru a fi imputabilă, presupune discernămint, iar minorul sau incapabilul este lipsit de capacitate delictuală fiindcă nu are discernămint. Ei nu

pot fi considerați vinovați atunci cînd, prin acțiunile lor, au contribuit la producerea prejudiciului sau la repararea lui.

Considerăm că fapta obiectiv ilicită a persoanei vătămate fără discernămint trebuie să constituie temei pentru reducerea despăgubirii. Pentru aceasta este necesar ca din comportarea persoanei lipsite de discernămint să rezulte obiectiv că dacă nu ar fi fost incapabilă, ea ar fi fost considerată vinovată.

Printre elementele răspunderii civile delictuale figurează și culpa autorului acțiunii sau inacțiunii ilicite. Spre deosebire însă de celelalte elemente ale răspunderii civile (fapta ilicită cauzatoare de prejudiciu, prejudiciul și raportul de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciul creat) [16, p. 447], care au caracter obiectiv, culpa este un element subiectiv.

Culpa este una dintre condițiile răspunderii civile, și anume condiția subiectivă a acesteia; ea nu poate fi confundată nici cu fapta ilicită sau cu prejudiciul, nici cu raportul de cauzalitate dintre ele.

Culpa constă în atitudinea psihică a autorului faptei păgubitoare față de acțiunea sau inacțiunea sa și urmările respective. Prin cunoașterea semnificației sociale a acestei acțiuni sau inacțiuni, culpa presupune o atitudine negativă a autorului faptei ilicite față de interesele societății [17, p. 81].

În dreptul civil, condiția subiectivă a răspunderii este desemnată prin termenul «culpă». Este necesar de evidențiat faptul că în teoria generală a dreptului, dreptul penal, dreptul administrativ, dreptul muncii, prin culpă se înțelege săvîrșirea unei fapte ilicite fără intenție, adică prin imprudență sau neglijență. În toate aceste ramuri de drept, latura subiectivă a răspunderii juridice este exprimată

prin termenul generic de «vino-văție», noțiune care desenmează, deopotrivă, intenția și culpa propriu-zisă.

Avînd în vedere faptul că termenul de culpă nu poate cuprinde în conținutul său toate formele condiției subiective a răspunderii civile, în literatura de specialitate s-a propus înlocuirea lui cu termenul de «greșeală». În legatură cu aceasta, în dreptul european s-au conturat două concepții. Astfel, în dreptul francez, marea majoritate a autorilor confundă noțiunea de culpă cu noțiunea de ilicit. În această concepție, ilicitul și imputabilitatea constituie două elemente ale greșelii. Din această cauză, greșeala sau culpa are definiția ca fiind încălcarea unei obligații preexistente, prin care se aduce atingere unui drept. Culpă poate fi comisivă sau omisivă. Confuzia dintre cele două noțiuni este evidentă [18, p. 603-606].

În legislația germană și în Codul civil elvețian [19] fapta ilicită și greșeala sau culpa sînt două elemente distincte și inconfundabile, condiții ale răspunderii civile.

Greșeala sau culpa pot fi de două feluri: culpa intenționată sau dolul; culpa neintenționată sau culpa propriu-zisă.

Legislația civilă nu definește diferitele forme ale culpei. Din această cauză se recurge la dispozițiile Codului penal. Art. 8 și 9 din Codul penal al Republicii Moldova prevăd că vinovăția îmbracă două forme: intenția și imprudența. Intenția are loc atunci cînd persoana care a săvîrșit infracțiunea își dădea seama de caracterul social-periculos al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei social-periculoase, și le-a dorit sau admitea în mod conștient survenirea acestor urmări.

Imprudența are loc atunci cînd

persoana care a săvîrșit-o a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor social-periculoase ale acțiunii sau inacțiunii sale, dar considera în mod ușuratic că ele vor putea fi evitate sau n-a prevăzut posibilitatea survenirii unor asemenea urmări, deși trebuia și putea să le prevadă [20].

Dolul direct și dolul indirect alcătuiesc ceea ce numim «culpa intenționată». Iniprudența și neglijența alcătuiesc «culpa neintenționată».

Distincția dintre formele culpei, de regulă, nu prezintă interes practic, deoarece răspunderea civilă are la bază principiul reparării integrale a pagubei. De aceea, o persoană care a cauzat alteia o pagubă este obligată să o repare în întregime, indiferent că a acționat cu intenție sau fără intenție. Cuantumul reparației depinde de întinderea pagubei, și nu de forma culpei. Și totuși, uneori distincția dintre diferitele forme ale greșelii sau culpei prezintă importanță. Astfel, în cazul în care prejudiciul a fost cauzat prin fapta a două sau mai multor persoane, deși răspund solidar față de victimă, în raporturile dintre ele, cota-parte de contribuție a fiecăruia se stabilește proporțional cu forma și gravitatea culpei. Dreptul roman a făcut distincție între culpa gravă (*culpa lata*), culpa ușoară (*culpa levis*) și culpa foarte ușoară (*culpa levissima*) [21, p. 141]. Culpă gravă este aceea de care nu s-ar face vinovat nici omul cel mai mărginit. Culpă ușoară e imprudența sau neglijența pe care nu ar fi săvîrșit-o „un bun părinte de familie”, adică un om cu cea mai înaltă diligență.

Această clasificare a culpei nu a fost preluată de redactorii Codului civil francez și nici de redactorii Codului civil român. De aceea, în dreptul civil român se consideră

că gradul culpei nu are nici o importanță practică, atunci cînd legea nu prevede altfel. Din moment ce există culpa, alături de celelalte condiții ale răspunderii civile, se naște obligația de reparare integrală a prejudiciului, indiferent de gravitatea culpei [22, p. 125-126]. Distincția dintre gradele culpei prezintă totuși utilitate în careva situații: clauzele de ne-răspundere pot fi admise în materie extracontractuală numai în ceea ce privește culpa ușoară și foarte ușoară; în cazul culpei comune a autorului faptei ilicite și a victimei, reparația la care are dreptul victima va fi readusă în relație directă cu gradul culpei celor două părți; în cazul răspunderii pentru prejudiciile cauzate terților la sol de către aeronavele aflate în zbor, simpla culpă a victimei nu are efect exonerator; moștenitorul – de administrarea moștenirii, decît pentru greșeli grave; pagubele provocate de către asigurat cu intenție, prin comiterea unor fapte grave, nu pot fi acoperite printr-o asigurare facultativă de răspundere civilă.

Problema stabilirii culpei apare ca simplă sau dificilă în funcție de forma pe care o îmbracă. În cazul culpei neintenționate – dolul direct sau indirect – nu apar nici un fel de dificultăți; avînd configurația unui element pur subiectiv, pentru stabilirea intenției nu este nevoie de un criteriu exterior; autorul faptei prevede urmările conduitei sale păgubitoare și dorește sau acceptă producerea acestora.

Altfel este pusă problema stabilirii culpei intenționate, adică a imprudenței și neglijenței. În ambele cazuri intervin anumite «deficiențe» în cadrul factorului intelectual: la imprudență, faptuitorul crede ușuratic că urmările nu se vor produce; la neglijență, faptuitorul nu prevede urmările condu-

itei sale, deși trebuia și putea să le prevadă. În cazul neglijenței, elementul volitiv lipsește.

Stabilirea culpei este necesar să fie făcută în funcție de conduita unui model uman abstract, cu luarea în considerație a condițiilor și circumstanțelor externe cu care a fost savârșită fapta ilicită și prejudiciul [23, p. 223].

De cele expuse mai sus s-a ținut cont la crearea noului Cod civil al Republicii Moldova, în care s-a concretizat valoarea culpei la stabilirea răspunderii civile (art. 603); considerăm că era necesar să se concretize și definițiile formelor de vinovăție și culpă.

În concluzie am putea accentua că:

1. Pentru angajarea răspunderii civile pentru fapta proprie este necesar ca autorul faptei să aibă discenământ, să existe prejudiciul, să existe vinovăția autorului și raportul de cauzalitate dintre prejudiciul cauzat și fapta ilicită.

2. Răspunderea civilă delictuală pentru fapta proprie are ca scop repunerea patrimoniului persoanei prejudiciate în situația anterioară, prin înlăturarea tuturor consecințelor dăunătoare ale faptei ilicite. Un moment important la angajarea răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie este stabilirea caracterului ilicit al acțiunilor persoanei vinovate.

3. Pentru aplicarea răspunderii juridice civile sînt necesare stabilirea existenței tuturor celor patru condiții specifice acesteia. Pentru a putea fi aplicată, victima trebuie să aducă dovezi care confirmă condițiile necesare. Dovezile se fac prin orice mijloace de probă prevăzute de lege, inclusiv proba cu martori.

4. În dreptul civil, condiția subiectivă a răspunderii este desemnată prin termenul «culpă». Este

necesar de evidențiat faptul că în teoria generală a dreptului – dreptul penal, dreptul administrativ, dreptul muncii – prin culpă se înțelege săvîrșirea unei fapte ilicite fără intenție, adică prin imprudență sau neglijență. În toate aceste ramuri de drept, latura subiectivă a răspunderii juridice este exprimată prin termenul generic de «vinovăție», noțiune care desemnează, deopotrivă, intenția și culpa propriu-zisă.

5. Avînd în vedere faptul că termenul de culpă nu poate cuprinde în conținutul său toate formele condiției subiective a răspunderii civile, în literatura de specialitate s-a propus înlocuirea lui cu termenul de «greșeală».

Recenzent:

E. COJOCARI,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

Referințe bibliografice

1. C. Stătescu, C. Bîrsan. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. București, 1993, p. 176.

2. Liviu Pop. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. Iași, 1998, p. 214.

3. M. Eliescu. *Răspunderea civilă delictuală*. București, 1972, p. 105-110.

4. M. Planiol. *Etudes sur la responsabilité civile*. Paris, p. 293; R. Savantier. *Traité de la responsabilité civile*, ed. 2-a, vol. 1, nr. 5; R. Demogue. *Traité des obligations en general*, vol. III, Paris, 1923, p. 367, etc.

5. R. von Lhering. *La Faute en droit privé*, traducere de Maulenabre, vol. II, p. 9-19 din Codul civil german (art. 823) și Codul civil elvețian (art. 41).

6. M. Eliescu, op. cit., p. 170.

7. M. Eliescu, op. cit., p. 179.

8. Liviu Pop, op. cit., p. 216-217.

9. D. Baltag. *Vinovăția – temei sau condiție a răspunderii juridice?* În: Revista Națională de Drept, 2006, nr. 6, p. 18.

10. Legea nr. 1107/06.06.2002 prin care a fost aprobat Codul civil. Cartea a treia. *Obligațiile* (art. 512-1431) În: Monitorul Oficial al RM nr. 82-86/661, 22.06.2002.

11. Popa M.F. *Teoria generală a dreptului*. București, 1992, p. 206; Gh. Baboș. *Teoria generală a dreptului*. Cluj-Napoca.

12. Boilă Lacrima Rodica. *Răspunderea civilă delictuală subiectivă*. București: Ed. C.H.Beck, 2009.

13. Romoșan Ioan-Dorel. *Vinovăția în dreptul civil român*. București: Ed. ALL BECK, 1999, p. 18-28; Boilă Lacrima Rodica, op. cit., p. 61 etc.

14. Legea nr. 1107/06.06.2002 privind Codul civil. Cartea a treia. *Obligațiile* (art. 512-1431) În: Monitorul Oficial al RM nr. 82-86/661, 22.06.2002.

15. Romoșan Ioan-Dorel. *Vinovăția în dreptul civil român*. București: Ed. ALL BECK, 1999, p. 38-39.

16. C. Hamangiu. *Drept civil adnotat*. București, p. 477.

17. I.M. Anghel, Fr. Deak, M. F. Popa. *Răspunderea civilă*. București, 1970, p. 81.

18. F. Connier. *Droit civil. Les biens et les obligations*. Paris, 1989, p. 603-606.

19. *Vezi Cod civil german; Cod civil elvețian*, vol. I.

20. *Codul penal al Republicii Moldova*, Chișinău, 1998, p. 19.

21. Molcuț E., Oancea D. *Drept român*. București, 1993, p. 141.

22. I.M. Anghel, Fr. Deak, M. F. Popa, op. cit., p. 125-126.

23. L. Pop, op. cit., p. 223.